

Karpiński, Rafał

"Recepcja antyku chrześcijańskiego w Polsce. Materiały bibliograficzne, t. 1",
Janina Czerniatowicz, Czesław Mazur,
Lublin 1978 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 70/3, 587-588

1979

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

przedstawieniem rozwoju powinności wojennych Żydów w Polsce od początków państwowości do końca XV w., kiedy to ograniczały się one w zasadzie do udziału w obronie miast i łożenia kosztów na obronę kraju.

Czasy nowożytne przyniosły ze sobą — najpierw na Litwie, później w Koronie — pojawienie się obowiązku wystawiania przez Żydów kontyngentów wojskowych, zamienianych niekiedy uchwałą sejmową na zryczałtowane sumy. Przedstawieniu sukcesywnego zwiększania się powinności i ciężarów wojennych ludności żydowskiej w ciągu XVI i XVII w. poświęcona jest druga część pracy, w której autor przedstawia główne formy tych świadczeń — prace przy obwarowaniach miejskich, zaopatrzenie w broń, szkolenie i formy służby wojskowej Żydów w miastach Rzeczypospolitej.

W ostatniej części pracy autor skrupulatnie odnotowuje poświadczony źródłowo fakty udziału przedstawicieli ludności żydowskiej w kolejnych wojnach toczonych przez Rzeczpospolitą w XVI i XVII w. Zaprezentowany tu obfity materiał — prezentujący różnorodną formę aktywności militarnej Żydów (duża rola służby wywiadowczej) — nie pozwala jednak (ze względu na ubogi stan badań w tym zakresie) na precyzyjne określenie roli i miejsca żołnierzy narodowości żydowskiej w wojnach i strukturze społeczno-narodowościowej wojska Rzeczypospolitej szlacheckiej. Sumienna praca Horna raz jeszcze sygnalizuje stale istniejące obszerne luki naszej wiedzy na temat wojskowości w okresie staropolskim.

W. T.

Janina Czerniatowicz, Czesław Mazur, *Recepcja antyku chrześcijańskiego w Polsce. Materiały bibliograficzne t. I: XV—XVIII w., cz. 1: Autorzy i teksty*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1978, s. 95.

Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL podjął opracowanie bibliografii piśmiennictwa starochrześcijańskiego w Polsce. Będzie ona obejmowała dzieła Ojców Kościoła i pisarzy starochrześcijańskich, także opracowania na temat okresu. Przez antyk chrześcijański rozumie się okres od I do VIII w. (na Wschodzie do Jana Damasceńskiego, na Zachodzie do Bedy Czcigodnego).

Tom pierwszy składa się z dwóch części. Pierwsza, „Teksty autorów chrześcijańskich oraz opracowania ich dotyczące”, grupuje w układzie alfabetycznym materiał drukowany według następującego porządku: dzieła wszystkie, zbiory, poszczególne druki, piśmiennictwo o autorze. Część druga zawiera zbiory tekstów; w tym przypadku przydałaby się informacja o zawartości poszczególnych tomów, zdaje sobie jednak sprawę z tego, że dezyderat taki wydatnie pomnożyłby pracę, a kolosalnie objętość bibliografii.

Bibliografia uwzględnia także druki ruskie i niemieckie wydane w Polsce oraz polonicy zagraniczne. Uwzględniono w niej nie tylko wydania samoistne. Zastosowano skrótowy opis bibliograficzny z odesłaniem do Estreichera, „Nowego Korbuta”, bądź Centralnego Katalogu Poloników XV—XVIII w. w Bibliotece Narodowej. Podano informacje o miejscu przechowywania poszczególnych dzieł w ważniejszych bibliotekach polskich. Książka zawiera indeks nazwisk cytowanych w opisach i uwagach objaśniających.

Kolejny tom, na ukończeniu, będzie zawierał bibliografię opracowań z XV—XVIII w. wykorzystujących teksty starochrześcijańskie, bądź poświęconych Kościołowi antycznemu (oczywiście poza opracowaniami na temat poszczególnych autorów, które uwzględnia prezentowana publikacja). W toku są prace nad dalszymi częściami bibliografii: od początku XIX w. do chwili obecnej i nad repertorium rękopi-

sów średniowiecznych dzieł starochrześcijańskich przechowywanych w bibliotekach polskich.

Ta cenna pomoc warsztatowa ułatwi studia nie tylko nad recepcją piśmiennictwa starochrześcijańskiego w naszym kraju, ale nad recepcją antyku w ogólności, które dość żywo rozwijają się ostatnio.

R. K.

Wacław Uruszcza k, *Próba kodyfikacji prawa polskiego w pierwszej połowie XVI wieku. Korektura praw z 1532 r.*, Warszawa 1979, PWN, s. 287.

„Kodyfikacja jest to zbiór przepisów prawa o charakterze większej całości mający moc prawa obowiązującego na mocy samoistnego aktu prawnego”. Korekturze praw z 1532 r. zwanej, jak wykazał autor niesłusznie, korekturą Taszyckiego, do całkowitej zgodności z tą definicją zabrakło ostatniego jej elementu — mocy prawa obowiązującego. Jest znamienne, iż fakt ten ograniczający znaczenie przedsięwzięcia, stworzył z korektury praw jeden z węzłowych problemów (obok początków ruchu egzekucyjnego i prób reform skarbowo-wojskowych mających już swych autorów w osobach Anny Sucheni-Grabowskiej i Andrzeja Wycańskiego), które pozostając niewyjaśnione utrudniały dogłębne zrozumienie skomplikowanych dziejów wewnętrznych Polski pierwszej połowy XVI w.

Zasługą Wacława Uruszcza k a poza samym podjęciem tego tak ważnego, a dziewiczego w nowoczesnej historiografii tematu jest to, że wyszedł poza krąg zainteresowań historyka prawa i dał pełny obraz problematyki związanej z korekturą praw, jej genezę i wcześniejsze akcje kodyfikacyjne, działalność komisji z 1532 r., sam kodeks wraz z jego źródłami i sylwetki autorów. Omówił również walkę o wprowadzenie korektury praw i przyczyny jej odrzucenia przez sejm 1534 r. Wszystkie te problemy zostały przedstawione na szerokim tle porównawczym z uwzględnieniem czynników politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturalnych mających wpływ na samą akcję kodyfikacyjną i na jej wyniki.

Szczególnie interesująca jest część pracy poświęcona związkom między nasilającymi się w ciągu pierwszej połowy XV w. dążeniami egzekucyjnymi szlachty, a pracami kodyfikacyjnymi. Autor wykazuje, że podjęte prace nad korekturą praw były, obok chęci ich ujednoczenia i zreformowania, próbą upaństwowienia, a tym samym zneutralizowania szlacheckich dążeń egzekucyjnych występujących w tym okresie pod hasłem *reformatio iurium*. Zamiar ten przyniósł tylko połowiczne efekty. Zahamował na kilkanaście lat postęp emancypacji politycznej szlachty średniej, doprowadził jednak do odrzucenia korektury praw jako niechcianej, narzuconej przez władzę królewską i tamującej drogę własnym postulatом szlachty.

Tak więc okoliczności zewnętrzne, sprzeczność interesów politycznych szlachty i króla, a nie jak dotychczas przyjmowano sformułowania dotyczące praw politycznych szlachty zawarte w korekturze były według autora główną przyczyną jej odrzucenia.

Omawiana praca, powstała w oparciu o szeroką kwerendę archiwalną, wyposażona w bogaty aparat naukowy i liczne cytaty źródłowe umożliwiające weryfikację przez czytelnika licznych i wielopłaszczyznowych wniosków autora, przynosi jeszcze wiele nowych ustaleń, które stać się powinny przedmiotem dyskusji. Niezależnie od jej wyników już, teraz można powiedzieć, że książka ta w wydatny sposób wzbogaca wiedzę o Polsce zygmunto-wskiej wprowadzając jednocześnie szereg poprawek do przyjętego jej obrazu.

Mk. W.